

Representantforslag 26 S

(2016–2017)

fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Heikki Eidsvoll Holmås

Dokument 8:26 S (2016–2017)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Heikki Eidsvoll Holmås om et universelt utformet samfunn

Til Stortinget

Bakgrunn

Et demokratisk, likestilt og rettferdig samfunn gir like muligheter og er organisert slik at alle kan leve frie og selvstendige liv. Universell utforming er uttrykk for et samfunnsmessig verdisyn om likestilling for alle og om at samfunnet skal være like tilgjengelig og brukelig for alle innbyggere.

Ved å legge universell utforming til grunn for samfunnsutviklingen gir dette bedre og mer likestilte omgivelser for personer med nedsatt funksjonsevne. Videre medfører det samfunnskvaliteter som er positive for alle innbyggere og for Norge som samfunn.

Universell utforming bidrar også til sosial og økonomisk bærekraft og er derfor en del av den nasjonale bærekraftstrategien.

I regjeringen Stoltenbergs handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009–2013 var det en visjon om at Norge skulle være universelt utformet innen 2025.

Den nåværende regjeringen har fjernet målsettingen om en tidshorison for et universelt utformet Norge. Det er et tilbakeslag, både fordi det gir et viktig signal om at et samfunn for alle ikke haster, og at det ikke er en viktig prioritering som gjør at tilgjengelighet og universell utforming ikke settes øverst på dagsordenen.

Dette er alvorlige varsko om at målet om et universelt og likestilt samfunn som det for få år siden var

et enstemmig politisk miljø som støttet, nå ikke lenger tillegges samme vekt.

Forslagsstillerne mener det er umulig å nå et mål en ikke har satt og at det trengs å stadfeste et mål om tidshorison og igangsettes konkrete planer.

Mennesker med nedsatt funksjonsevne møter i dag hindringer overalt i hverdagen. For få bygg og transportløsninger er tilgjengelige og universelt utformet. Mange står ufrivillig utenfor arbeidslivet, noen barn og unge får ikke tilpasset opplæring slik de har krav på og hjelpemiddelsystemet er stadig under press. Områder som er viktige for å få hverdagen til å fungere, slik som varer og tjenester, er ikke omfattet av lovgivning på området.

I regjeringens gjeldende handlingsplan for universell utforming 2015–2019 står det følgende om tilstanden på noen områder:

«52 % av statlige virksomheter har universell utforming som del av sin IKT-strategi (2015).

7 % av offentlige bygninger i norske kommuner har tilgjengelig inngangsparti for bevegelseshemmede. (21 % for synshemmede) (2014).

32 % av offentlige bygninger i Stavanger sentrum har tilgjengelig inngangsparti for bevegelseshemmede (2014).

62 % av bygninger som Statsbygg forvalter har trinnfri hovedatkomst (2015).

45 % av kommunene har gjeldende plan for universell utforming (2014).

16 % av fylkeskommunene har gjeldende plan for universell utforming (2014).

3 % (10 stk.) av norske jernbanestasjoner var universelt utformet i 2015.

30 % (103 stk.) av norske jernbane-stasjoner var tilgjengelige (2015).

Kravene til universell utforming er oppfylt med 70-80 % på de store lufthavnene (2015).

33 av 36 ferger på riksvegstreknninger tilfredsstiller kravene til universell utforming (2013).»

På noen av disse områdene kan det ha vært positive justeringer, men hovedbildet er at lite skjer, og at uten et forsert tempo vil det ta altfor lang tid før samfunnet er tilpasset alle.

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) har nylig laget en rapport om veien til et universelt utformet samfunn. Rapporten beskriver et samfunn som har veldig langt igjen.

I rapporten skriver FFO at målet om et tilgjengelig Norge innen 2025 må fastsettes, og at universell utforming innen 2035 er mulig, men at dette vil kreve stram politisk styring og satsing. Forslagsstillerne er enig i dette synet. Med dagens tempo og manglende målsetting når man ikke fram.

Rapporten går gjennom et rikt sett av områder, og viser hvordan det er mulig å ta nye initiativer til et rettferdig samfunn for alle.

Skal man komme videre i arbeidet med et samfunn for alle, trengs det klare planer i bunnen. En større plan må gå på tvers av sektorer, departementer og styringsnivåer, og ta for seg hele samfunnet. Planen må inkludere IKT, transport, bygg og anlegg, samt uteområder. Planen bør fastsette klare tidsfrister for at alle styringsnivåer hver for seg må lage egne planer for sine ansvarsområder. FFO foreslår at slike planer bør være klare innen 2018, og forslagsstillerne støtter en slik frist.

Det er omfattende endringer som må til: Universell utforming gjelder skolebygg og andre kommunale bygg, idretts- og kulturbygg og -anlegg, togstasjoner, kollektivknutepunkt, holdeplasser, samt ombordstigningsløsninger for alle typer transportmidler. Handlingsplanen må også omfatte universelt utformet teknologi og IKT.

Tilgangen til varer, tjenester og informasjon er helt avgjørende for å kunne leve normale liv i samfunnet. Likevel er ikke disse avgjørende forholdene del av diskrimineringslovgivningen, slik de burde.

Bolig er en nødvendighet, og situasjonen på boligmarkedet er vanskelig for mennesker som trenger tilpasset og universelt utformet bolig. Prisveksten i viktige deler av boligmarkedet er så voldsom at mange sliter med å få seg et sted å bo. Både regjeringen og boligbransjen bruker sterk markedsprisvekst på bolig til å svekke kravene om normalt moderne boliger med universell utforming og livsløpsstandard.

Det er allerede altfor få boliger som er tilpasset behovene til personer med nedsatt bevegelse og ulike former for nedsatt funksjonsevne. Nå fremmer regje-

ringen forslag om en ny teknisk forskrift, TEK 17, hvor krav til universell utforming lempes på med begrunnelsen at det skal kunne senke kostnadene på bolig. Det er også en feilslutning at slike grep vil sørge for billigere boliger. Så lenge boligprisen fastsettes i markedet, vil lavere byggekostnader kun gi utbygger større marginer.

Dette er også feil vei å gå om man skal sikre valgfrihet når det gjelder bolig for alle, og gjøre det mulig for flere å bli boende i hjemmet sitt gjennom livsløpet.

Tilskudd til heis reduseres i årets budsjett, noe som gjør at færre boliger enn det som kunne være mulig, vil egne seg for eldre og funksjonshemmede, og det fører til at færre eldre som bor i slike blokker kan bli boende i egen bolig lenge.

Ifølge FFO har bare syv prosent av offentlige bygninger i norske kommuner tilgjengelig inngangsparti for personer med nedsatt bevegelse, og en av fem har tilgjengelig inngangsparti for personer med nedsatt syn. Dette utgjør store hindre mot likeverd. Forslagsstillerne mener det er viktig med nye initiativ for å bedre tilgjengeligheten i eksisterende bygg.

Universell utforming er heller ikke øverst på prioriteringslisten i utdanningssektoren. Det er et viktig mål at personer med funksjonsnedsettelse får mulighet til å delta i utdanning på lik linje med andre. Manglende universell utforming kan ekskludere store elev- og studentgrupper fra å ta del i undervisningen på like vilkår. Mange skolebygg i Norge mangler fysisk tilgjengelighet. Det er derfor helt nødvendig med en tidsfrist for at alle skolebygg skal fylle kravene, og at dette er et prioritert satsingsområde.

En forutsetning for økt bruk av IKT i undervisningen er at løsningene blir tilgjengelige for alle. Virkeområdet til forskrift om universell utforming av IKT-løsninger må utvides til å gjelde for hele utdanningssektoren.

Forslagsstillerne viser videre til et tidligere representantforslag fra representantene Karin Andersen og Torgeir Knag Fylkesnes om at alle skoler skal være dysleksi- og dyskalkulivennlige (Dokument 8:143 S (2014–2015)), og behandlingen av dette forslaget, jf. Innst. 154 S (2015–2016), der en samlet komité uttaler:

«Komiteen mener alle skoler i Norge skal være dysleksi- og dyskalkulivennlige, og viser til at alle skoleiere er pålagt etter opplæringsloven å gi nødvendig tilpasset opplæring for alle elevgrupper. Prinsippet om tilpasset opplæring inkluderer både den ordinære opplæringen og spesialundervisningen. Kravet om tilpasset opplæring gjelder dermed alle elever og har som mål å sikre best mulig utbytte av opplæringen. Komiteen viser til at dette er et sentralt prinsipp i opplæringsloven hvor alle elever skal sikres like muligheter og likeverd.»

Den politiske enigheten i ord førte imidlertid ikke til at forslaget om å be regjeringen legge fram konkrete forslag og tidsplan for at alle norske skoler blir dysleksi- og dyskalkulivennlige, fikk flertall. Dette må på plass skal skolene oppfylle sin oppgave.

Et annet eksempel er servicehund for personer med funksjonsnedsettelse. Det er et relativt nytt hjelpemiddel i Norge, men i England og USA har slike hunder vært i bruk i flere tiår. Det er stor spredning mellom brukerne av servicehund, både med hensyn til geografi og diagnoser. Diagnoser som finnes i gruppen i dag er blant andre rygg- og nakkeskader, muskelsykdom, revmatisme, Parkinsons sykdom og epilepsi. Felles for alle er at servicehunden bidrar til økt selvstendighet og en mindre slitsom hverdag, for ikke å si en vesentlig økt livskvalitet. Forslagsstillerne mener at dette er et virkemiddel som må brukes mer, og vil derfor at denne ordningen skal gjøres lik ordningen for førerhunder.

I sin rapport skriver FFO at veldig mange apper og nettsider ikke er universelt utformet. Mye av informasjonen som finnes på nett er utilgjengelig for funksjonshemmede, men kan bli tilgjengelige med små grep. Utviklere må ha kunnskap om, og jobbe for, universell utforming, og sikre god brukertesting. Dessuten må det opplysningsarbeid til. Det må informeres om hvordan universell utforming kan og bør være en del av all teknologiutvikling.

Tilgang til kultur er sterkt begrenset for mange med nedsatt funksjonsevne. Kultur er viktig for samfunn og enkeltmennesket. Det gir felles rammer og identitet, felles opplevelser og utfoldelse. En stor del av befolkningen vil ha problemer med å få oppleve viktige kulturbegivenheter eller selv delta på grunn av barrierer i samfunnet og manglende tilrettelegging. Forslagsstillerne mener, i likhet med FFO, at det finnes en rekke grep som kan gi flere fullverdige kulturopplevelser og mulighet til kulturell utfoldelse for alle.

Et grunnkrav for at et samfunn skal være demokratisk, er likeverdig tilgang til deltakelse i demokratiske prosesser, både i formelle og offisielle valgprosesser, og gjennom organisasjonsdemokratiet. Folk med nedsatt funksjonsevne møter alvorlige hindringer mot demokratisk deltakelse. Alle kommuner må vurdere, og sikre, tilgjengelige valglokaler for alle. Brukerstyrt personlig assistanse, tolking og andre ordninger må sikre at deltakelse i lokale, regionale og nasjonale demokratiske organisasjoner blir mulig for alle. Forslagsstillerne mener hensynet til demokratiet krever at hindringer som begrenser demokratiet må fjernes.

Blindeforbundet har påpekt at elektronisk stemmegiving i praksis er den eneste måten blinde kan avgi hemmelig stemme på. En undersøkelse gjort etter kommune- og fylkestingsvalget i 2011 påviste at

hver tredje blinde og svaksynte velger opplyste at de ikke hadde fått stemt hemmelig. Blindeforbundet påpeker at e-valg også gir synshemmede muligheter til å rette på valglistene, en mulighet de ikke har ved manuelle løsninger. Det er fullt mulig å se for seg at det kan utvikles en app som kan brukes ved stemmegiving, og at denne kan brukes kun i stemmelokalet, noe som vil fjerne de motforestillingene som har vært knyttet til elektronisk stemmegiving hjemme. Dette handler om å legge til rette for å ivareta alles grunnleggende menneske- og borgerrettigheter. Under budsjettbehandlingen for 2017 fremmet Sosialistisk Venstreparti et forslag om at regjeringen må sikre at synshemmede og andre som trenger det, gis mulighet til å avgi stemme elektronisk for å sikre at alle kan delta i hemmelige valg.

Mennesker med nedsatt funksjonsevne er svært utsatt ved ulykker, brann og andre uforutsette hendelser. Hvis det oppstår brann i en bygning med flere etasjer, tas heisen ut av drift og rullestolbrukere blir innestengt. Hørselshemmede kan ha problemer med å høre alarm og varsling, og har heller ikke hatt tilgang til nødetaen. Men varsling og kontakt på SMS innføres nå som abonnementsordning. Noen hoteller har systemer for varsling for hørselshemmede, som blinkende lys eller vibrerende innretninger til å legge under hodeputa om natten. Samfunnet har et særlig ansvar for å sikre varslings- og evalueringssystemer som kan redde liv.

Kunnskap og høy kompetanse om universell utforming og tilgjengelighet er en forutsetning for mange yrker og profesjoner som planlegger, utformer og bygger det fysiske miljøet, utvikler teknologi og vareproduksjon. I andre yrker som har ansvar for velferd, utdanning, service og tjenester, er det stort behov for kompetanse på området, slik at tjenestene utvikles både når det gjelder holdninger og innhold slik at målet om et likestilt samfunn nås. Derfor må kunnskap på disse områdene inn i ulike utdanninger og tas med som et verdigrunnlag i all opplæring.

Det er uhyre viktig at det offentlige går foran også i sine anskaffelser og innkjøp og setter krav som sikrer riktig funksjonalitet på anskaffelsen og utvikler markedet for leverandører som oppfyller kravene.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

for s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innlemme (inkorporere) FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funk-

- sjonsevne (CRPD) i menneskerettsloven, for å gi konvensjonen forrang i norsk rett.
2. Stortinget ber regjeringen legge frem en handlingsplan for et tilgjengelig Norge i 2025, og et universelt utformet samfunn innen 2035, inkludert en konkret plan for finansiering.
  3. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av diskrimineringslovgivningen slik at retten til informasjon, varer og tjenester for mennesker med nedsatt funksjonsevne inkluderes.
  4. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om et mer forpliktende regelverk for universell utforming av eksisterende bygg, anlegg, transportmidler og infrastruktur.
  5. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en statlig ordning med delfinansiering av oppgradering av offentlige bygg i norske kommuner og fylker, der skole og undervisningsarealer og bygg skal prioriteres.
  6. Stortinget ber regjeringen legge fram konkrete forslag og en tidsplan for at opplæringen i alle norske skoler blir dysleksi- og dyskalkulivennlig.
  7. Stortinget ber regjeringen ta initiativ for å sikre at kultur- og idrettsarenaer og bygg er tilgjengelige for alle.
  8. Stortinget ber regjeringen sikre at mål og innsatser i Nasjonal transportplan må samordnes med målet om et tilgjengelig Norge innen 2025 og et universelt utformet samfunn innen 2035.
  9. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om hvordan det kan sikres tilbud om assistanse for mennesker med nedsatt funksjonsevne ved større trafikale stasjoner og knutepunkt.
  10. Stortinget ber regjeringen påse, og eventuelt fremme forslag som sikrer, at virksomheter som retter seg mot allmennheten, jobber systematisk for at deres kommunikasjon og informasjon er universelt utformet.
  11. Stortinget ber regjeringen sikre at det tilbys skolepensum i det formatet elever med nedsatt funksjonsevne har behov for for å kunne delta fullgodt i opplæringen.
  12. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en gradvis innføring av krav om teksting, syns- og tegnspråktolking av innhold på alle medier og flater.
  13. Stortinget ber regjeringen stimulere til forskning og utvikling av universelt utformet IKT og veldsteknologi.
  14. Stortinget ber regjeringen vurdere innføring av et krav om tilgjengelighet som inngangskrav for offentlig støtte til kulturarrangører.
  15. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om innføring av et krav om ulike former for tolking på kultur- og idrettsarrangementer, herunder skrive-, syns- og tegnspråktolking.
  16. Stortinget ber regjeringen sikre en gratis ledsagerordning ved alle typer kultur- og idrettsarrangementer som mottar offentlig støtte, herunder løsning for bestilling av billetter på nett med elektronisk ledsagerbevis.
  17. Stortinget ber regjeringen sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne får ta med ledsagere i utøvelse av fritidsaktiviteter.
  18. Stortinget ber regjeringen sikre at valglokaler og lokaler for politiske møter må være tilgjengelige for mennesker med nedsatt funksjonsevne.
  19. Stortinget ber regjeringen sikre et tilbud om tolketjenester og annen tilsvarende bistand i forbindelse med politiske møter.
  20. Stortinget ber regjeringen gjenopprette en ordning som ivaretar de funksjonene som Statens råd for likestilling av funksjonshemmede var ment å sikre.
  21. Stortinget ber regjeringen sikre at ordningen med arbeids- og utdanningsreiser for dem med varige forflytningsvansker utvides til å gjelde politisk deltakelse.
  22. Stortinget ber regjeringen sikre at all informasjon om sikkerhet og beredskap blir gitt i et format som er tilgjengelig for alle.
  23. Stortinget ber regjeringen sikre at alle bygg og transportmidler har evakueringsutstyr slik at personer med nedsatt funksjonsevne sikres en trygg evakuering.
  24. Stortinget ber regjeringen sikre at beredskapsplaner for katastrofer også ivaretar hensynet til mennesker med nedsatt funksjonsevne.
  25. Stortinget ber regjeringen, i arbeidet med ny teknisk forskrift TEK17, unngå regler som reduserer graden av universell utforming av samfunnet, herunder en eventuell svekkelse av kravene til snusirkel for rullestol.
  26. Stortinget ber regjeringen sikre at ordningen med servicehunder blir mer lik ordningen med førerhund for blinde og svaksynte.

9. desember 2016

Karin Andersen

Heikki Eidsvoll Holmås

